

4. רחוב ז'וזה פאולינו, בום רטירו

רחוב ז'וזה פאולינו 657. שם נחרתו בזיכרוני כל זיכרונות הילדות והבחרות - הטובים והרעים. נולדתי ברחוב ניוטון פֶרְדוֹ, אבל רק מעט ידוע לי על הרחוב ועל האירועים שאירעו בשנים הראשונות של חיי. כל הדברים המעניינים התרחשו ברחוב ז'וזה פאולינו.

היינו חמישה אחים. בדירתנו היו שני חדרי שינה, סלון ושירותים. ידעתי שאני בן למשפחה ענייה. אינני זוכר שמישהו קנה לי אי פעם צעצועים. הכול היה מאולתר. כאשר אחותי הבכורה הֶלֶנָה התחתנה ועברה לגור עם בעלה החליטו הורי שעקב מצוקתנו הכספית עלינו לעבור להתגורר בדירה קטנה יותר ובה חדר אחד בלבד, באותה סביבה. בלי ספק היה זה הרבה יותר זול. הנני זוכר שאחי - מסכנים! - נאלצו ללוות אותי לשירותים שנמצאו מחוץ לדירה ושירתו כעשרים דיירים נוספים, משום שפחדתי ללכת לשם לבד בלילה.

בגילאים שלוש עד שמונה גרתי בבוּם רטירו במה שנקרא בברזיל "וילה" (מכלול של בתים קטנים, דומים מאוד, הממוקמים בצורה היוצרת "רחוב"), עם עשרות משפחות עניות, לרוב יהודיות, וכמו כן משפחות ממוצא תורכי ואיטלקי. הייתה זו שכונת עוני והחינוך היה בהתאם.

אני נזכר באבי, מאיר משה, שיום-יום יצא בשעה ארבע לפנות בוקר לשכונת סֶנְטָנָה, שבה עבד בבית חרושת לנייר

הנמצא בבעלות משפחת קלֶבִּין. בשובו מהעבודה, בשעה שש בערב, נהג להביא לי חצי מארוחתו, כי ידע שבנו הצעיר רעב תמיד. באותה תקופה הוא היה די חולה וסבל מאסטמה שלא ניתן היה לרפאה. מאוחר יותר שינינו את מקום המגורים ועברנו לדירה טובה יותר באותו רחוב, בזכות ההכנסות של אמי אשר מכרה תרנגולות לשכנים. שכר הדירה היה גבוה וכך עברנו שוב דירה לבית יותר צנוע ברחוב סולון. שנה לאחר מכן חזרנו לרחוב זיוה פאולינו, לבית קטן עם שתי משפחות נוספות. אבי, שחוליו החמיר, נפטר בגיל 66. הייתי אז בן 10 וחשתי טראומה קשה. הייתי מאושר כאשר מינְקָה, הסנדקית שלי, הציעה לאמי שאגור בביתה, ברחוב אנטוניו קורוֹזָה, גם הוא בשכונה. נשארתי בביתה שנה וחזרתי לגור עם אמי ואחי ברחוב זיוה פאולינו 657 בשכנות לבעל מכבסה, מר יעקב ומשפחתו. גרתי שם למעלה מעשר שנים, בשני חדרים, בלי סלון, והמטבח נפרד מהדירה. הכיור לכיבוס הבגדים נמצא מחוץ לבית וכך גם המקלחת (שהיו בה רק מים קרים) ובית השימוש.

רחוב זיוה פאולינו נחרת בזיכרוני כרחוב ה"גטו" שלי. יום-יום, במשך שנה, הלכתי לבית הכנסת לומר "קדיש" לזכר אבי ומשם המשכתי לבית הספר. כעבור שנים, ב-1969, חזרתי וביקרתי בבום רטירו, מלווה בילדי. רציתי שיכירו מקרוב את שורשי. התגעגעתי ל"תלמוד תורה", בית הספר של ילדותי, ברחוב טוֹקֶנְטִיִּנס. ביקרתי בבית הספר והתקבלתי על ידי מי שהיה מנהלו גם בימי ילדותי, המורה מאיר אוֹסְלֶקָה. בביקור זה בבית הספר שבו למדתי הצטרפתי לסיוור שערך בו האלוף עוזי נרקיס, משחרר ירושלים במלחמת ששת הימים,

אשר באותה תקופה כיהן כמנהל הכללי של מחלקת העלייה בסוכנות היהודית ומתוקף תפקידו היה המנהל שלי בתפקידי כשליח עלייה בברזיל.

חזרתי וביקרתי שוב בבוים רטירו וברחוב ז'וזה פאולינו 657 בקונסול כללי של ישראל בסאו פאולו בשנת 1987. בשנים האחרונות, בביקורי בסאו פאולו, שהיא היום שונה לגמרי מאז, אני שב וחוזר למקומות הללו. שם שורשי.